

การพัฒนาารูปแบบการป้องกันปัญหาาเสพติดของนักเรียน
ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา
**The Model Development on Prevention for Drug Problems Among
Students of Non-Formal Education in Phayao Province**

พานุพันธ์ ไพฑูรย์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา

Panupan Paitoon

Phayao Provincial Public Health Office

E-mail: pnpptt@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาาเสพติด พัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาาเสพติด และประเมินผลการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหาาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน ครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 360 คน โดยมีขั้นตอนวิจัย 3 ระยะ คือ 1) ศึกษาปัญหาาเสพติด 2) พัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาาเสพติด และ 3) ประเมินผลรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ อยู่ระหว่าง 0.86-0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติ paired t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนใช้ยาเสพติด ร้อยละ 35.83 มีพฤติกรรมการดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มากที่สุด (ร้อยละ 37.45) รองลงมาคือการใช้ยาเสพติด ร้อยละ 34.26, ภัยยา ร้อยละ 14.74, ใบกระท่อม ร้อยละ 11.95 และยาบ้า ร้อยละ 1.59 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โรคประจำตัว การอาศัยอยู่กับครอบครัว การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม 2) รูปแบบการป้องกันปัญหาาเสพติด มี 5 ประการ คือ (1) การพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักเรียน (2) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (3) โครงการ To be number one (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาาเสพติด (เหล้า/บุหรี่) และ (5) การพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสนเทศ เอกสารและสื่อเกี่ยวกับยาเสพติด 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่า ภายหลังเสร็จสิ้นโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างมีทักษะชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันปัญหาาเสพติดเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยมีสัดส่วนพฤติกรรมการสูบบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า และการดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลง ดังนั้นจึงควรขยายผลในพื้นที่อื่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้ปกครอง นักเรียน แกนนำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

* วันที่รับบทความ : 23 เมษายน 2567; วันที่แก้ไขบทความ 26 เมษายน 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 30 เมษายน 2567

คำสำคัญ: ปัญหายาเสพติด; รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติด; การศึกษานอกระบบ; นักเรียน

Abstract

This research and development endeavor aims to investigate drug addiction issues, devise a prevention model, and assess its efficacy among students in alternative education programs in Phayao province. The study involves a sample group comprising public health officers, community leaders, teachers, and high school students, totaling 360 individuals. The research unfolds in three phases: 1) probing drug addiction issues, 2) formulating a prevention model, and 3) gauging the model's effectiveness. Research instruments include questionnaires with tool reliability scores ranging from 0.86 to 0.97. Statistical analyses encompass descriptive statistics and paired t-tests.

The results showed that: 1) prevailing substance abuse among students stands at 35.83%, with alcohol being the most commonly abused substance at 37.45%, followed by cigarette/electronic cigarette smoking at 34.26%, marijuana at 14.74%, kratom at 11.95%, and methamphetamine at 1.59%. Statistically significant correlations (p -value < 0.05) were noted between substance abuse and variables such as average monthly income, pre-existing medical conditions, living arrangements, perception of substance abuse, supportive factors, and reinforcing factors. 2) The prevention model comprises five operational strategies: (1) Establishing student support systems, (2) Enhancing social immunity, (3) Implementing the "To Be Number One" project, (4) Preventing and addressing substance abuse issues (alcohol/cigarettes), and (5) Developing information dissemination systems, documents, and media related to substance abuse. 3) Evaluation outcomes indicate significant enhancements in life skills, perception of substance abuse, and preventive behaviors among the sample group post-program completion ($p < 0.001$). Notable reductions in cigarette/electronic cigarette smoking and alcohol consumption behaviors were observed. Hence, it is recommended to extend the program's reach to other areas through ongoing collaboration among teachers, parents, students, community leaders, and public health officials to sustain efforts in substance abuse prevention and intervention.

Keywords: Drug problems; A model on prevention of; Non-Formal Education; Student

บทนำ

ปัญหายาเสพติด นับว่าเป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่รุนแรงที่สุดในแต่ละประเทศทั่วโลก ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการ รวมถึงนโยบายต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์บำบัดยาเสพติดเอกชนภูฟ้าเรสท์โฮม, 2566) โดยจากข้อมูลรายงาน World Drug Report 2022 ของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC, 2022) พบว่าในปี 2563 มีจำนวนประชากรกว่า 284 ล้านคนจากทั่วโลก ในช่วงอายุ 15-64 ปี ที่ติดยาเสพติด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 26 เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับสิบปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ติดยาเสพติดมีแนวโน้มที่จะมีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ เด็กและเยาวชนมีการใช้ยาเสพติดมากกว่าผู้ใหญ่รวมถึงใช้ในปริมาณที่มากกว่าเช่นเดียวกัน

สถานการณ์เด็กและเยาวชน ในจังหวัดพะเยา มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่และติดสารเสพติดร้ายแรง เช่น ยาบ้า ยาอี สารระเหย กัญชา เป็นต้น (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพะเยา, 2565) จากการศึกษาสภาพปัญหาเสพติดในเยาวชนของกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างจิตสำนึกและด้านการสร้างครอบครัวอบอุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด (ภิรมย์ศักดิ์ กิจพัฒนาสมบัติ และคณะ, 2561) ส่วนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันและบำบัดยาเสพติด อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ (นิภาวรรณ ตติยนันทพร, 2565) พบว่า หลังการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันและรักษาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการศึกษาของณัฐภูมิ บุตรธนู และณภัทรวรรณ ธนาพงษ์อนันท์ (2565) พบว่า แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีแนวทางการดำเนินงาน 6 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการให้คำปรึกษา 2)ด้านการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้มีแนวทางการพัฒนา 3)ด้านการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดมีแนวทางการพัฒนา 4)ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 5)ด้านการเฝ้าระวังมีแนวทางการพัฒนา และ 6)ด้านการบริหารจัดการ ใกล้เคียงกับการศึกษาของพระครูกิตติวราร (ทองปิ่น) และคณะ (2562) พบว่า รูปแบบวิธีการป้องกันแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม คือ การเชิญผู้ปกครอง บิดามารดา เข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดที่โรงเรียนจัดขึ้น และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสนเทศสื่อเอกสารและแผ่นพับเกี่ยวกับความรู้ด้านยาเสพติดการมีอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาของนักเรียนและเก็บเป็นความลับ และผลการศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 (ธีรพงษ์ ชูพันธุ์ และกาญจน์ เรืองมนตรี, 2563) พบว่า แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุขประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการป้องกัน จัดประชุมชี้แจงทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติการ ติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน 2) ด้านการ ค้นหา คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียนและรายงานการสำรวจการใช้สารเสพติด 3) ด้านการรักษา จัดบริการสื่อการแนะ แนวและดำเนินกิจกรรมเรื่องการป้องกันยาเสพติด 4) ด้านการเฝ้าระวัง องค์กรนักเรียน ดำเนินการจัดกิจกรรม ที่หลากหลายในสถานศึกษา 5) ด้านการบริหารจัดการ ร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และส่งเสริมให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ผิดฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ (Media Thailand, 2555) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข

อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยบูรณาการแผนงานกับทุกภาคส่วนและระดมทรัพยากรจากทุกหน่วยงานในการจัดทำองค์ความรู้และประสานงานเป็นกลไกขับเคลื่อนงานในสถานศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา รวมทั้ง ปักจี้เสี่ยงรอบสถานศึกษาได้ในระดับหนึ่งกลุ่มผู้ค้ายังมีความพยายามเข้าถึงกลุ่มเยาวชนโดยการพัฒนาสูตรยาเสพติด ประกอบด้วยส่วนผสมให้มีรูป รส กลิ่น สี เพื่อให้เยาวชนอยากลอง จำหน่ายตามสถานบริการ สถานบันเทิงและแหล่งมั่วสุมเพิ่มมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ และผู้ปกครองจึงต้องเฝ้าระวัง ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ที่จะดำเนินการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข มีความเข้มแข็งและต่อเนื่องอย่างยั่งยืน เพื่อให้ให้นักศึกษา กศน. ได้รู้ถึงพิษภัยอันตรายของยาเสพติดและอาวุธ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอาวุธ ให้หลีกเลี่ยงและรู้จักห่างไกลยาเสพติดและอาวุธ และเพื่อให้ให้นักศึกษา กศน./ ครู กศน. มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถป้องกันภัยที่เกิดจากยาเสพติดและอาวุธให้สถานศึกษามีความปลอดภัย (กรุงเทพมหานคร, 2565)

จากการดำเนินงานวิจัยและรูปแบบวิธีการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังพบปัญหาการใช้ยาเสพติดในเด็กและเยาวชน และการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดกับนักเรียนที่อยู่ในระบบการศึกษาหรือในโรงเรียน แต่การศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในการศึกษาระบบนอกระบบยังมีน้อย โดยเฉพาะในจังหวัดพะเยา ยังไม่มีรูปแบบหรือแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในการศึกษาระบบนอกระบบ ดังนั้น เพื่อการพัฒนาและหาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ตรงกับบริบทของพื้นที่จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ให้ทราบสถานการณ์ปัญหายาเสพติด ตลอดจนได้รูปแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมกับนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา เพื่อลดอัตราของผู้เสพยาเสพติดหน้าใหม่ ประชาชนมีสุขภาพดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

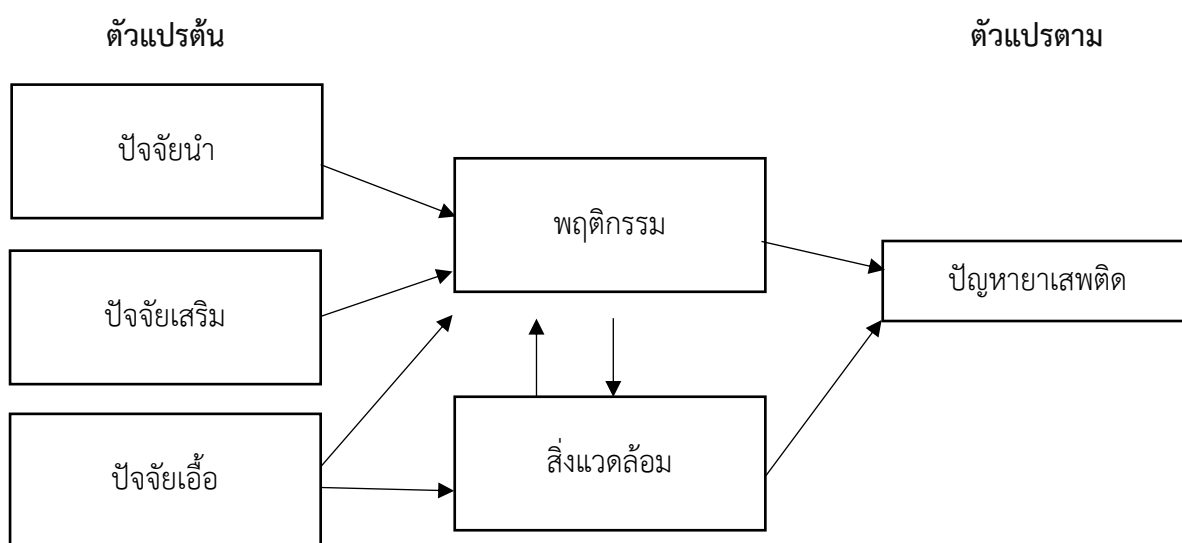
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

การพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สํารวจปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา โดยใช้แนวคิดของ PRECEDE PROCEED Model (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินวิจัยระยะที่ 1 สํารวจปัญหาเสพติดของนักเรียน
ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดพะเยา จำนวน 9 แห่ง 4,761 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพะเยา, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดพะเยา ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาเป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม และทราบค่าขนาดของประชากร จึงใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของแดเนียล (Daniel WW, 2005) ในการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling technique) และมีเกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria)

1. เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. อาศัยอยู่ในจังหวัดพะเยา ไม่ต่ำกว่า 1 ปี
3. มีเข้าใจภาษาไทย และสามารถสื่อสาร ตอบโต้ได้
4. ยินยอมและสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือยินยอม

ตนให้ทำวิจัย

เกณฑ์คัดออก (Exclusion criteria)

1. เป็นผู้ที่อยู่ระหว่างดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ไม่สามารถตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วน หรือเกิดความลำบากใจในการให้ข้อมูล
3. เจ็บป่วยอย่างรุนแรง ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ในช่วงเวลาทำการเก็บข้อมูล

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากการศึกษาทบทวน เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ มีขอบเขตของเนื้อหา ภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎี PRECEDE-PROCEED Model ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ดังนี้ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยาและมหาวิทยาลัยพะเยา แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษ จำนวน 30 ตัวอย่าง วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) อยู่ระหว่าง 0.86-0.97

3. การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายแนวคิดและบทบาท ในการดำเนินงานวิจัย ร่วมกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดพะเยา หน่วยงานสาธารณสุข องค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อให้เกิดทีมสหวิชาการและเกิดความร่วมมือในพื้นที่

(2) ประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดพะเยา จำนวน 9 แห่ง และครู เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย รายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอความร่วมมือในการเป็นผู้เก็บข้อมูล

(3) เก็บรวบรวมข้อมูลการวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ แก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

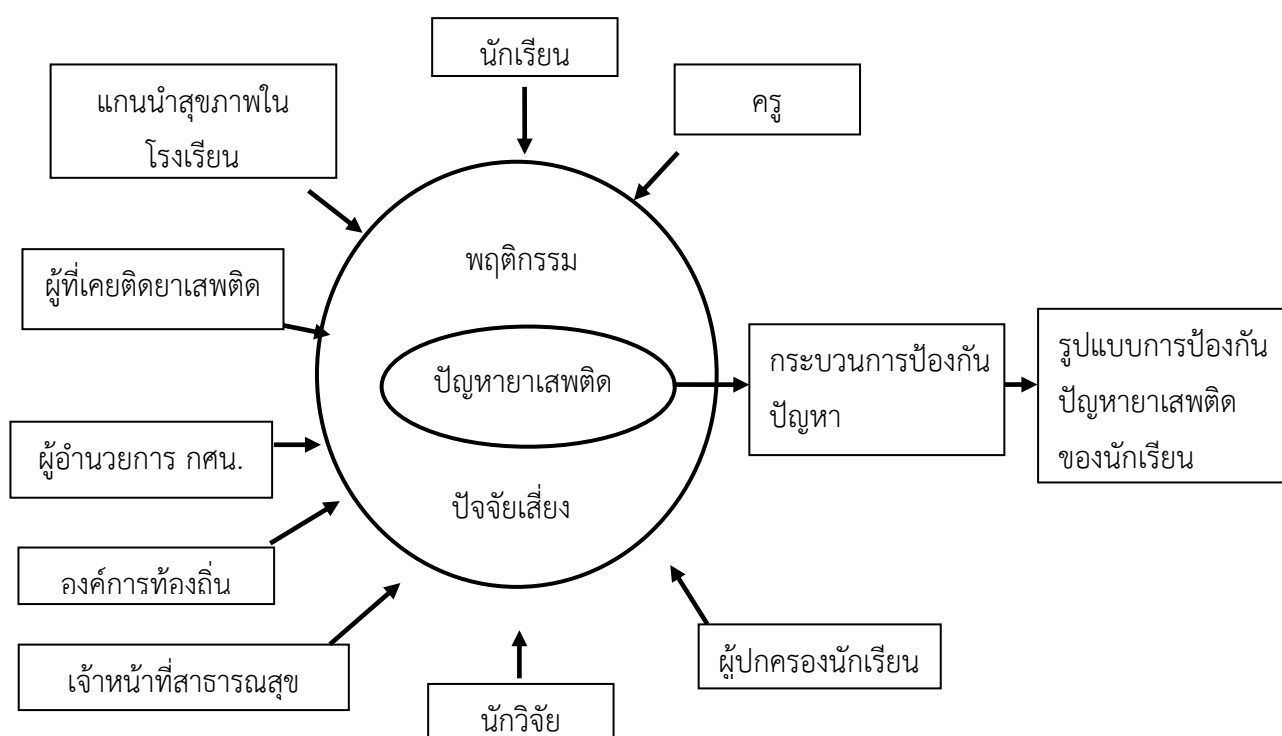
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือลงรหัสตามแบบสอบถามและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วนดังนี้

(1) สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) บรรยายข้อมูลปัจจัยนำเข้า ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด โดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(2) สถิติเชิงวิเคราะห์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา วิเคราะห์โดยใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square test) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ $p\text{-value} < 0.05$

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม (participation) และการใช้กระบวนการกลุ่ม (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการดำเนินวิจัยระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน
ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพ และปัญหาเสพติดในเยาวชน จากโรงพยาบาล, รพ.สต., สสอ. หรือ สสจ. จำนวน 3 คน

2) ตัวแทนจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดพะเยาทั้ง 9 อำเภอ เพื่อทำการคัดเลือกอำเภอที่มีความพร้อมในการทดลองรูปแบบที่จะจัดทำขึ้น ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือครูที่เป็นแกนนำทางสุขภาพ จำนวน 9 คน

3) ตัวแทนนักเรียน ทั้งนักเรียนที่มีพฤติกรรมติดยาเสพติดหรือเคยมีพฤติกรรมติดยาเสพติด โดยพิจารณาตามความสมัครใจ และนักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมติดยาเสพติด จำนวน 10 คน

4) ตัวแทนจากชุมชน องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จำนวน 5 คน

2. การเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยได้สร้างจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1

3. การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมโดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการ กิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถแสดงความคิดเห็นได้ โดยเริ่มจากการที่ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของนักเรียน และนำเสนอปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด แล้วให้สมาชิกในกลุ่มประชุมได้ร่วมกันสรุปประเด็นสาเหตุของปัญหา และได้หัวข้อของรูปแบบการแก้ไขปัญหาเสพติดของนักเรียน แล้วร่วมกันวางแผน หาแนวทางการแก้ไข ตามความถนัดและหน่วยที่รับผิดชอบ จนได้รูปแบบที่เห็นไปในทางเดียวกันแล้วจึงสรุปเป็นรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา เพื่อจะนำไปทดลองใช้ต่อไป โดยมีขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

1) **Ice Breaking** สลายพฤติกรรม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างทุกคนลดความไม่คุ้นเคย ไม่ปลอดภัย ระวัง รู้สึกเหมือนถูกจับตามองจากคนที่ไม่รู้จัก จึงเกิดพฤติกรรมที่ปิดกั้น ตัวเอง วางฟอร์ม ไม่พูดคุยกับใคร เหมือนกับมีกรอบน้ำแข็งล้อมรอบตัวเองอยู่

2) **Humanization** สร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ให้มีความรู้สึก ว่า ทุกคนที่อยู่ต่อหน้าเป็นพวกเดียวกันจะเริ่มไม่ รู้สึกเขินอาย และเริ่มกล้าแสดงออก

3) **Creation** สร้างสรรค์ ก่อเกิดความคิดริเริ่ม เป็นการยื่นเงื่อนไขขบิบ เพื่อให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กล้าแสดงออกต่อเพื่อนๆในกลุ่ม และสาธารณชนมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น ให้เพื่อนๆ รับฟัง

4) **Brain Storming** การระดมความคิด ปลุกฝังการทำงานร่วมกันในกลุ่ม ให้รู้จักคิดพูดและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เปิดใจให้กว้าง ยอมรับความคิดแปลก แตกต่างอาจมี การเชื่อมความคิด เชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม นำเสนอความคิดกลุ่มตนต่อกลุ่มอื่นๆ

5) **Evaluation** การประเมินผล ให้รู้จักการประเมินความสำเร็จของกระบวนการ เพื่อปรับทำที่รวมไปถึงการพิจารณาตัดสินใจในการ ข้ามไปสู่กระบวนการต่อไป

ระยะที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา โดยใช้แบบจำลองระดับการเปลี่ยนแปลง (Transtheoretical model stages of change)

รูปแบบ ดังนี้

X แทน การทดลองหรือการจัดกิจกรรม

T แทน การวัดที่สังเกตได้ อาจเป็นการวัดก่อนหรือหลังการจัดกระทำ

G แทน จัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่ม

รูปแบบการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ การศึกษาแบบกึ่งทดลอง แบบหนึ่งกลุ่มวัดผลก่อน-หลังการทดลอง (Pretest-posttest one groups design) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการคัดเลือกจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 โดยพิจารณาขนาดของปัญหา ความรุนแรง ความต้องการแก้ไขปัญหา ตลอดจนความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการวิจัย จึงได้คัดเลือกพื้นที่ที่จะทำการวิจัยมา 1 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองพะเยา ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองพะเยา จำนวน 40 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้า

1. เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ที่มีอายุระหว่าง 20-40 ปี
2. มีความคิดหรือความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะเวลา 6 เดือนข้างหน้า
3. สนใจและยินยอม ลงลายมือชื่อในหนังสือยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
4. นักเรียนที่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดทั้งกิจกรรม
5. สามารถใช้ภาษาไทย สื่อสารได้

เกณฑ์การคัดออก

1. มีปัญหาสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร เช่น ปัญหาการได้ยิน ปัญหาด้านสายตา
2. นักเรียนเข้าร่วมโครงการวิจัย น้อยกว่า ร้อยละ 75 ของระยะเวลาดำเนินงานโครงการวิจัย
3. นักเรียนที่เจ็บป่วยฉุกเฉินที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ เช่น อุบัติเหตุ

2. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแบบสอบถาม 3 ส่วน ดังนี้ ข้อมูลทั่วไป พฤติกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติด และรูปแบบการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียน เป็นกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพระดับบุคคล ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างขึ้นมาให้สอดคล้องกับแบบจำลองระดับการเปลี่ยนแปลง (Transtheoretical model stages of change) ที่เกิดจากการพัฒนารูปแบบและนำผลการศึกษาในระยะที่ 2 ไปทดลองใช้แล้ว ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กิจกรรมของรูปแบบการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของนักเรียน

สัปดาห์ที่	รายละเอียดกิจกรรม
0	ประเมินพฤติกรรมการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ก่อนดำเนินกิจกรรม
2	-สร้างสัมพันธภาพ -ชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม -ชี้แจงระยะเวลา กติกาการเข้าร่วมกิจกรรม

สัปดาห์ที่

รายละเอียดกิจกรรม

- กิจกรรมพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักเรียน ออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด มีส่วนร่วมของนักเรียน ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและครอบครัว ให้ความรู้ สถานการณ์ ปัญหายาเสพติด ผลกระทบทางสุขภาพ ครอบครัว ชุมชน และสังคม
 - 4 -กิจกรรมการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เสริมสร้างทักษะชีวิตให้นักเรียน และค่านักเรียนแกนนำเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด
 - กิจกรรมค่ายคุณธรรม
 - อบรมชี้แจงแนวทางการส่งเสริมความประพฤติแก่นักเรียน
 - 6 -จัดตั้งชมรม To be number one ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน
 - ประกวดเยาวชนต้นแบบเก่งและดี
 - กิจกรรมกีฬาสามัคคี และประกวดการเต้น
 - 8 -กิจกรรมเฝ้าระวังและการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด (เหล้า/บุหรี่)
 - สารเสพติดให้โทษ ประเภณีผิดกฎหมาย
 - กฎหมายเกี่ยวกับสารเสพติด
 - เหล้า/บุหรี่
 - บุหรี่ไฟฟ้า
 - 10 -กิจกรรมการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด และพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ เอกสารและสื่อเกี่ยวกับยาเสพติด
 - การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับ ยาเสพติด
-

สัปดาห์ที่	รายละเอียดกิจกรรม
	-การสนับสนุนจากองค์กรภาคีเครือข่าย ศูนย์ฯและ ชุมชนมีความตระหนักปัญหายาเสพติด
12	-การเฝ้าระวังและแนวทางการแก้ไขปัญหายา -การเข้าร่วมกิจกรรม ลด ละ เลิก -สรุปกิจกรรม
16	ประเมินพฤติกรรมกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติด หลังดำเนินกิจกรรม

3. การดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 คือ สํารวจนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา เพื่อค้นหากลุ่มที่นักเรียนที่มีความคิดป้องกันปัญหายาเสพติดหรือความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะเวลา 6 เดือนข้างหน้า แล้วจัดตัวอย่างเข้าเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน

ขั้นที่ 2 เป็นขั้นตอนการประเมินพฤติกรรมกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ก่อนการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดกับนักเรียน

ขั้นที่ 3 เป็นการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติด สำหรับกลุ่มทดลอง จำนวน 6 ครั้ง ตามแผนกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ โดยกิจกรรมในแต่ละครั้งใช้จำนวน 1 วัน วันละ 6-8 ชั่วโมง กิจกรรมห่างกันครั้งละ 2 สัปดาห์

ขั้นที่ 4 เป็นขั้นตอนการประเมินพฤติกรรมกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา หลังเสร็จสิ้นการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดกับนักเรียนไปแล้ว 4 สัปดาห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ด้วยด้วยสถิติพรรณนาโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่เชิงอนุมาน วิเคราะห์เปรียบเทียบการพฤติกรรมกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติด ของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา โดยใช้สถิติ paired t-test

ผลการวิจัย

1. ปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีจำนวน 360 คน พบนักเรียนที่ยังใช้ยาเสพติด ร้อยละ 35.83 โดยมีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดประเภท สุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มากที่สุด (ร้อยละ 37.45) รองลงมาคือ การสูบบุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 34.26, กัญชา ร้อยละ 14.74, ใบกระท่อม ร้อยละ 11.95 และยาบ้า ร้อยละ 1.59 โดยใช้เวลาเสพติดเฉลี่ย 4 วันต่อสัปดาห์ ($\bar{x}=4.24$, $SD=1.802$) 18 วันต่อเดือน ($\bar{x}=17.94$, $SD=8.080$) และมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งเฉลี่ย 277.25 บาท ($\bar{x}=277.25$, $SD=195.008$) ซึ่งการใช้กัญชามีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งมากที่สุด ($\bar{x}=370.27$, $SD=196.716$) และการเสพยาบ้ามีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งน้อยที่สุด ($\bar{x}=175.00$, $SD=155.456$) กลุ่มตัวอย่างใช้เวลาว่างเล่นอินเทอร์เน็ต/โซเชียลมากที่สุด (ร้อยละ 33.33) รองลงมาเล่นเกมมือถือ (ร้อยละ 30.83) ดูหนัง (ร้อยละ 20.00), ออกกำลังกาย (ร้อยละ 11.67) และเล่นดนตรี ฟังเพลง เทียงกับเพื่อนๆ ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โรคประจำตัว การอาศัยอยู่กับครอบครัว การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ($n=360$)

ปัจจัย	การใช้ยาเสพติด จำนวน(ร้อยละ)		χ^2	p-value
	ใช้	ไม่ใช้		
เพศ			0.042	0.837
ชาย	50 (36.50)	87 (63.50)		
หญิง	79 (35.43)	144 (64.57)		
อายุ			2.743	0.098
< 20 ปี	39 (30.23)	90 (69.77)		
≥ 20 ปี	90 (38.96)	141 (61.04)		
ระดับการศึกษา			1.016	0.313
มัธยมศึกษา ตอนต้น	51 (32.90)	104 (67.10)		
มัธยมศึกษา ตอนปลาย	78 (38.05)	127 (61.95)		
สถานภาพสมรส			0.069	0.793

ปัจจัย	การใช้ยาเสพติด จำนวน(ร้อยละ)		χ^2	p-value
	ใช้	ไม่ใช้		
สมรส/คู่	49 (35.00)	91 (65.00)	0.317	0.574
โสด	80 (36.36)	140 (63.64)		
การมีงานทำ				
มี	96 (35.03)	178 (64.97)	5.966	0.015*
ไม่	33 (38.37)	53 (62.63)		
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				
< 5,000 บาท	68 (30.91)	152 (69.09)	2.625	0.105
≥ 5,000 บาท	61 (43.57)	79 (56.43)		
ความเพียงพอของรายได้				
เพียงพอ	21 (46.67)	24 (53.33)	4.378	0.036*
ไม่เพียงพอ	108 (34.29)	207 (65.71)		
โรคประจำตัว				
มี	29 (47.54)	32 (52.46)	5.224	0.022*
ไม่มี	100 (33.45)	199 (66.55)		
อาศัยอยู่กับครอบครัว				
อยู่	47 (29.38)	113 (70.62)	2.683	0.101
ไม่อยู่	82 (41.00)	118 (59.00)		
ระดับทักษะชีวิต				
น้อย	76 (32.76)	156 (67.24)	8.169	0.004*
มาก	53 (41.41)	75 (58.59)		
ระดับการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด				
น้อย	49 (28.32)	124 (71.68)	13.926	<0.001*
มาก	80 (42.78)	107 (57.22)		
ระดับปัจจัยเอื้อ				
น้อย	42 (54.55)	35 (45.45)	13.040	<0.001*
มาก	87 (31.41)	190 (68.59)		
ระดับปัจจัยเสริม				
น้อย	47 (26.55)	130 (73.45)		

ปัจจัย	การใช้ยาเสพติด จำนวน(ร้อยละ)		χ^2	p-value
	ใช้	ไม่ใช้		
มาก	82 (44.81)	101 (55.19)	2.818	0.93
ระดับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด				
น้อย	26 (45.61)	31 (54.39)		
มาก	103 (33.99)	200 (66.01)		

*p-value < 0.05

2. การพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

การดำเนินงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มตามแนวคิดการมีส่วนร่วม นำข้อสรุปที่ได้รวมประเด็นกับแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ผ่านการพิจารณาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้มาพัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา วิเคราะห์หาสาเหตุและผลดีผลเสียทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เป็นการพัฒนาในระดับบุคคล (นักเรียน) ระหว่างบุคคล (นักเรียน ครู ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) และระบบนโยบายของโรงเรียน พัฒนาเป็น 5 แนวทาง ดังนี้ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แนวทางการดำเนินงานของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

แนวทาง	รูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา
1. การพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักเรียน	1. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและครอบครัว เพื่อร่วมมือกันดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดผ่านกิจกรรมหลัก ๆ เช่น การเยี่ยมบ้าน การให้คำปรึกษาแนะแนวให้กับนักเรียนและครอบครัว 2. การคัดกรองนักเรียนกลุ่มเสี่ยง เสพ ค้า 3. การเพิ่มองค์ความรู้ให้กับครูในการดูแลนักเรียนให้เหมาะสมกับช่วงวัย 4. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในโรงเรียนร่วมกัน ระหว่าง นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทาง	รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา
2. การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม	5. อบรมพัฒนาศักยภาพนักเรียน จัดกิจกรรมปฐมนิเทศก่อนเปิดเรียนให้มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับผลเสียและผลกระทบเกี่ยวกับยาเสพติด 6. จัดตั้งทีมครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ในการดำเนินงานการช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในโรงเรียนเป็นประจำทุกปี 7. ดูแลช่วยเหลือคุ้มครองนักเรียน กลุ่มเสพให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา 1. เสริมสร้างทักษะชีวิตให้นักเรียน เพื่อการป้องกันยาเสพติดผ่านครูผู้สอนโดยเพิ่มเนื้อหาในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด และกิจกรรมค่ายนักเรียนแกนนำเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด 2. กิจกรรมค่ายคุณธรรม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน 3. กิจกรรมกีฬาสามัคคี เพื่อเสริมสร้างออกกำลังกายและกีฬาระหว่าง นักเรียนครู และชุมชนทุกกลุ่มทุกวัย 4. จัดอบรมแนวทางการส่งเสริมความประพฤติแก่นักเรียน
3. โครงการ To be number one	1. นักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมประกวดการเต้น 2. ประกวดเยาวชนต้นแบบเก่งและดี
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (เหล้า/บุหรี่)	1. ดำเนินงานสถานศึกษาปลอดบุหรี่และสุรา 2. การห้ามสูบบุหรี่ในโรงเรียน 3. ฝักระวังมิให้มีการสูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน และป้องกันผู้สูบบุหรี่หน้าใหม่
5. การพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสนเทศ เอกสารและสื่อเกี่ยวกับยาเสพติด	1. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลยาเสพติดในโรงเรียน 2. พัฒนาระบบการรายงานข้อมูล 3. จัดประชุมชี้แจงการบันทึก ส่งรายงาน การเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดในโรงเรียน 4. สนับสนุนการจัดทำข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียน 5. สร้างกลุ่มโซเชียลเพื่อรับส่งข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติด 6. กำหนดช่องทางคืนข้อมูลให้แก่นักเรียนที่เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด

3. การประเมินผลรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ
จังหวัดพะเยา พบว่า

1) ผลการนำรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ
จังหวัดพะเยา จำนวน 40 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทักษะชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและพฤติกรรม
การป้องกันปัญหาเสพติดเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและพฤติกรรม
การป้องกันปัญหาเสพติด ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน
ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา

การเปรียบเทียบ	n	$\bar{x}$	SD.	$\bar{d}$	t	p-value
ทักษะชีวิต				4.30	7.050	<0.001*
ก่อนเข้าร่วม	40	25.73	6.500			
หลังเข้าร่วม	40	30.03	6.956			
การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด				6.18	7.149	<0.001*
ก่อนเข้าร่วม	40	37.75	5.692			
หลังเข้าร่วม	40	43.93	3.918			
พฤติกรรมในการป้องกัน				5.65	6.612	<0.001*
ก่อนเข้าร่วม	40	58.23	3.512			
หลังเข้าร่วม	40	63.88	5.941			

*ระดับความเชื่อมั่น $p < 0.05$

การประเมินผลลัพธ์ของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน พบกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ยา
เสพติด ลดลงจาก ร้อยละ 52.50 เหลือ ร้อยละ 35.00 โดยประเภทของยาเสพติดที่มีการใช้ลดลงคือ บุหรี่/
บุหรี่ปัฟฟา ก่อนเข้าร่วมร้อยละ 37.50 เป็นร้อยละ 27.50 และสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ก่อนเข้าร่วม พบร้อยละ
40.00 หลังเข้าร่วมโปรแกรมพบ ร้อยละ 32.40 ส่วนพฤติกรรมการใช้กัญชาและใบกระท่อมไม่เปลี่ยนแปลง
ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละการใช้ยาเสพติดในปัจจุบันและประเภทของยาเสพติด จำแนกตามช่วงของการเข้าร่วมโปรแกรม (n=40)

พฤติกรรม	ก่อนเข้าร่วม (n=40)		หลังเข้าร่วม (n=40)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การใช้ยาเสพติดในปัจจุบัน	21	52.50	14	35.00
ประเภทของยาเสพติด				
บุหรื/บุหรืไฟฟ้า	15	37.50	11	27.50
สุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	16	40.00	13	32.50
กัญชา	3	7.50	3	7.50
ใบกระท่อม	3	7.50	3	7.50

2) การประเมินผลเชิงคุณภาพด้านประโยชน์และคุณค่าของรูปแบบ หลังการปฏิบัติตามรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา พบว่า ต้องเริ่มจากการเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนพฤติกรรมที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดในนักเรียน โดยการสร้างการรับรู้ให้นักเรียนเข้าใจถึงผลกระทบของยาเสพติดต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ และเข้าใจถึงความเสี่ยงและผลเสียที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้ยาเสพติด ส่งเสริมทักษะชีวิตเน้นการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ดีให้นักเรียนได้รับการฝึกทักษะในการตัดสินใจที่ดีและการแก้ไขปัญหา เช่น การทำให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์ การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการพิจารณาผลกระทบที่เป็นไปได้ การส่งเสริมทักษะการสื่อสาร โดยให้นักเรียนได้รับการฝึกทักษะการสื่อสารที่ดี เพื่อให้สามารถสื่อสารกับครอบครัว เพื่อน และบุคคลในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับการดำเนินการหรือกีดกันในการใช้ยาเสพติด การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น การสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยและเป็นสุขอย่างเหมาะสมสำหรับกิจกรรมที่ไม่ใช้ยาเสพติด การจัดให้ศูนย์การศึกษานอกระบบเป็นพื้นที่ปลอดภัยและสุรา ตลอดจนการให้ความรู้และการฝึกทักษะในการจัดการกับปัญหาเสพติด การสนับสนุนทางสังคมต่อนักเรียน และมีการติดตามและประเมินผลเป็นส่วนสำคัญของการป้องกันปัญหาเสพติด เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมที่ดำเนินการและปรับปรุงเพิ่มเติมตามความจำเป็น

จุดเด่นของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียน คือการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยจากกลุ่มเป้าหมายก่อนการออกแบบรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสม ผ่านการทดลองใช้และการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในการด้านการแก้ไขปัญหาเสพติด ทำให้ได้รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขในพื้นที่ ประกอบกับการพัฒนาแนวทางเดิมที่ยังคงดำเนินการอยู่ควบคู่ไปให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการดำเนินงานสถานศึกษาปลอดบุหรืและสุรามีผลทำให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ส่งเสริม

และพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่มีสุขภาพดีและปลอดภัย ลดความเสี่ยงต่อสุขภาพตลอดจนเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับนักเรียน ตลอดจนการส่งเสริมการรับรู้ผลกระทบจากยาเสพติดช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เตรียมความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญในการศึกษาทุกระดับและในชีวิตประจำวันของทุกคน การศึกษาไม่เพียงแต่เป็นการเรียนรู้เนื้อหา แต่ยังเป็นการบ่มเพาะการพัฒนาทักษะและความพร้อมในการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหายาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ยังคงเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน นักเรียนมีพฤติกรรมการดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด รองลงมาคือการสูบบุหรี่/บุหรี่ยาสูบ กัญชา ใบกระท่อม และยาบ้า ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษารายงาน วิระพันธ์ (2564) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอช้างสูง จังหวัดขอนแก่น พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าการใช้ยาเสพติดประเภทอื่นๆ ในขณะที่การศึกษาปัญหาและแนวทางบูรณาการการป้องกันปัญหาเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษาของพระสมุทรธนภัทร ธนภโทและคณะ (2566) พบว่า สถานการณ์ปัญหาเสพติดในสถานศึกษามีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุด คือ ยาบ้า รองลงมาคือ ไอซ์ กัญชาและเฮโรอีน และจากการศึกษาพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การป้องกันยาเสพติดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส สังกัดสํานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15 (พณณกร ราชแก้ว, 2564) พบว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การควบคุมตนเอง การรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและกลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการใช้ยาเสพติดของนักเรียนนั้นเกิดขึ้นได้จากหลากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสังคม การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เพื่อนและสังคม (ภิรมย์ศักดิ์ กิจพัฒนาสมบัติ และคณะ, 2561) ดังนั้นในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมมือกัน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู นักเรียน และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติดและการป้องกันตนเองและครอบครัวที่มีผลต่อสังคมและชุมชน (พระครูพิพัฒน์ สุตคุณ และคณะ, 2564)

การวิจัยนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ได้พัฒนารูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม (participation) และการใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แนวทางดำเนินงาน 5 ประการ คือ 1) การพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักเรียน 2) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม 3) โครงการ To be number one 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (เหล้า/บุหรี่) และ 5) การพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ เอกสารและสื่อเกี่ยวกับยาเสพติด สอดคล้องกับโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) และการศึกษาของณัฐฉัตร บุตรธนูและณัฏฐวรรณ ธนาพงษ์อนันต์ (2565) ที่พัฒนาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการให้คำปรึกษา 2) ด้านการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้มีแนวทางการพัฒนา 3) ด้านการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดมีแนวทางการพัฒนา 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 5) ด้านการเฝ้าระวังมีแนวทางการพัฒนา และ 6) ด้านการบริหารจัดการ และมีแนวทางการดำเนินงานคล้ายคลึงกับการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและยาสูบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 (ธีรพงษ์ ชูพันธุ์ และกาญจน์ เรืองมนตรี, 2563) มีแนวทาง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการป้องกัน จัดประชุมชี้แจง ทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติการ ติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน 2) ด้านการค้นหา คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียนและรายงานการสำรวจการใช้สารเสพติด 3) ด้านการรักษา จัดบริการสื่อการแนะแนวและดำเนินกิจกรรมเรื่องการป้องกันยาเสพติด 4) ด้านการเฝ้าระวัง องค์การนักเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในสถานศึกษา 5) ด้านการบริหารจัดการ ร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด นอกจากนี้การยังมีแนวทางการศึกษารูปแบบการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ของกิตติวงศ์ สาสวด และปรีชา ดิลกวุฒิสวัสดิ์ (2559) ที่เน้นการจัดโครงการโรงเรียนป้องกันยาเสพติดและสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ในขณะที่มาตรการป้องกันควรเป็นมาตรการหลักที่สถานศึกษาดำเนินการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (ศักดิ์ดา มังคะรัตน์ และธีระวัฒน์ มอนโธสง, 2563) ซึ่งในการวิจัยนี้ได้พัฒนาแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่ให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่อง อย่างเช่น การพัฒนาและดำเนินงานร่วมกันโครงการ To be number one ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมการแสดงความสามารถ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกและช่วยสร้างเสริมความภาคภูมิใจของเด็กและเยาวชน ใช้สื่อ ดนตรี กีฬา ในการเข้าถึงเยาวชน และกระตุ้นให้เยาวชนเข้ามารวมกลุ่มกัน รวมถึงการสร้างความรู้และทักษะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญสำหรับเยาวชนในชุมชนให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด ทำให้การดำเนินงานและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานและร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกระบบอย่างจริงจัง ตลอดจนการเฝ้าระวังโดยการพัฒนาระบบการคัดกรอง การติดตาม การให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบบูรณาการ รวมถึงการมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ สื่อเอกสาร

และช่องทางการให้คำปรึกษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมของเยาวชนที่ใช้สื่อโซเชียลในยุคปัจจุบัน เช่น การแบ่งปันข้อมูลเชิงสาระ ผู้ใช้โซเชียลสามารถแชร์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการยาเสพติด เพื่อเพิ่มความเข้าใจและการตระหนักในสังคม สื่อโซเชียลเป็นเครื่องมือที่ดีในการสร้างชุมชนที่สนับสนุนและให้กำลังใจกันในกระบวนการหาทางออกจากการติดยาเสพติด ผู้ใช้สามารถแบ่งปันประสบการณ์การฟื้นตัวและการสนับสนุนกันในช่องทางออนไลน์ได้ แต่เหนือสิ่งใดในการแก้ไขปัญหาเสพติดต้องได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานทุกภาคส่วนเพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาเป็นอย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์ของรูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยาไปใช้กับนักเรียนที่มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะเวลา 6 เดือนข้างหน้า พบว่า การใช้ยาเสพติดในปัจจุบันลดลง โดยประเภทของยาเสพติดที่มีการใช้ลดลงคือ บุหรี่/บุหรี่ไฟฟ้า และสุรา/เครื่องดื่ม ส่วนพฤติกรรมการใช้กัญชาและใบกระท่อมไม่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่(รัชตะ รอสุนเณ และคณะ, 2564) พบว่า บุคคลจะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะต้องมีความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Awareness) รับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Esteem) ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นของบุคคลว่าสามารถทำพฤติกรรมนั้นได้ โดยผ่านกระบวนการปรับความรู้สึกนึกคิด (Cognitive or Experiential Process) และกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior Process) จากผลการศึกษานี้ยังพบว่า รูปแบบการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบนี้ ทำให้มีทักษะชีวิต มีการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและมีพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักเรียนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตำบลอิสาน อำเภอมือเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (ธีรวัฒน์ พงศ์ภาณุพัฒน์ และคณะ ,2565) พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านความตระหนักในตนเอง และด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถเพิ่มทักษะชีวิตในเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้ และสอดคล้องกับการศึกษารูปแบบการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำด้วยตนเอง พบว่า การส่งเสริมความรู้การส่งเสริมทักษะชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยหลักศาสนา การสร้างเป้าหมายและตารางการดำเนินชีวิตใหม่ การกระตุ้นในระดับจิตใต้สำนึกและความคิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการปลูกฝังรู้สึกถึงความเกรงกลัวต่อพระผู้เป็นเจ้า ความกตัญญูทวดเทีต่อผู้ปกครอง ความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตนเองว่าตนเอง สามารถหลีกเลี่ยงการกลับเข้าสู่วงจรเดิมได้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางความคิด และการเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาต้องสมัครใจ (อับดุลคอลลี อรรอฮิมีย และคณะ, 2564)

องค์ความรู้จากการวิจัยสู่การพัฒนา

1. การพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักเรียน มีการวิจัยและสำรวจความต้องการของนักเรียนเพื่อพัฒนาระบบการช่วยเหลือที่เหมาะสม เช่น ระบบคำปรึกษาและการสนับสนุนทางศูนย์การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต การให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากยาเสพติด รวมทั้งการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยในการเชื่อมโยงนักเรียนกับบริการช่วยเหลือและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. การสำรวจและศึกษาหาแนวทางการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่มีผลสำหรับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การพัฒนาทักษะสังคมและการปรับตัว หรือการสนับสนุนชุมชนที่สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ
3. โครงการ To be number one มีการศึกษาและการวิจัยเพื่อเข้าใจปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการสร้างโครงการ To be number one วิเคราะห์และประเมินผลของโครงการเพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (เหล้า/บุหรี่) ศึกษาในบริบทของแต่ละพื้นที่เพื่อเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติด และการพัฒนาโปรแกรมปฏิบัติการในการป้องกันการเสพติดและการให้การบำบัดรักษา
5. การพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสนเทศ เอกสารและสื่อเกี่ยวกับยาเสพติด โดยออกแบบและพัฒนาสื่อและเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด โดยใช้แนวทางการสื่อสารที่เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา สามารถสร้างกระบวนการเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากเครือข่ายดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในเยาวชนร่วมกับ ผู้นำนักเรียน ครอบครัว ครู และผู้บริหารในศูนย์การศึกษานอกระบบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรขยายรูปแบบสู่โรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดพะเยา และเขตพื้นที่การศึกษาที่ใกล้เคียงที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน
2. ควรพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เน้นทักษะชีวิต ความรู้และการรับรู้เกี่ยวข้องกับผลกระทบของยาเสพติด
3. จัดตั้งศูนย์ชมรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในศูนย์การศึกษานอกระบบทุกแห่ง มีแกนนำนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับโครงการอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น โครงการ To be number one และดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4. ควรประยุกต์และพัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยในการเชื่อมโยงนักเรียนกับบริการช่วยเหลือแก้ไขปัญหายาเสพติดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ จังหวัดพะเยา ที่พัฒนาได้ไปศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบในบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยด้านกฎหมาย นโยบายการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดรายสำคัญและลดความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงบทลงโทษหรือการครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพ อาจมีผลต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียน

3. ควรวิจัยประสิทธิผลของรูปแบบการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบ โดยติดตามและประเมินผลในระยะยาว เช่น จำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงของผู้เสพยาเสพติดรายใหม่ การเลิกเสพยาเสพติด และการศึกษาผลกระทบอื่น ๆ เช่น อัตราการป่วยหรือเสียชีวิตจากการใช้ยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมจากการใช้ยาเสพติดในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2565). “White Zone สถานศึกษา กศน. ปลอดภัยจากยาเสพติด” สู่สถานศึกษาสีขาว. ออนไลน์. สืบค้น 15 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/health/education/1034305>
- กิตติวงศ์ สาสวด และปรีชา ตีลภุฒิ. (2559). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในกลุ่มเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม. 10 (2), 116-124.
- ณัฐภูมิ บุตรธนู และณัฏฐวรรณ ธนาพงษ์อนันต์. (2565). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์. 6 (2), 68-82.
- ธีรพงษ์ ชูพันธ์ และกาญจน์ เรืองมนตรี. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 8 (32), 263-273.
- ธีรวัฒน์ พงศ์ภานุพัฒน์ และคณะ. (2565). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์. 37 (3), 559-568.

- นิภาวรรณ ตติยนันทพร. (2565). การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันและบำบัดยาเสพติด
อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*. 16 (2), 581-596.
- พณณกร ราชแก้ว. (2564). ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การป้องกันยาเสพติดโรงเรียน
มัธยมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. 13 (1), 99-115.
- พระครูกิตติวราทร (ทองปิ่น), จิราภรณ์ ผั่นสว่าง, อมรรัตน์ ผั่นสว่าง และ ระพีพัฒน์ หาญโสภณ. (2562).
การพัฒนารูปแบบวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 19 (3), 218-229.
- พระครูพิพัฒน์ สุตคุณ, พระมหาเมธี จนทวิโส และกวีภัทร ฉาวชานนา. (2564). การเอาชนะยาเสพติดใน
สถานศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*. 8 (3), 235-244.
- พระสมุห์ธนภัทร ธนภทโท(ทิพย์วงศ์), พระครูวุฒิ สาครธรรม(สาครสาครโร) และไพรัตน์ ฉิมหาด. (2566).
ปัญหาและแนวทางบูรณาการการป้องกันปัญหายาเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษา. *วารสารมหา
จุฬานาครทรรศน์*. 10 (11), 255-268.
- ภิรมย์ศักดิ์ กิจพัฒนาสมบัติ, เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ. (2561). สภาพปัญหายาเสพติดใน
เยาวชนของกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
37 (4), 121-132.
- วรภรณ์ วีระพันธ์. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียน มัธยมศึกษา
ตอนปลาย อำเภอข้าสูง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*. 14 (3), 166-178.
- รัชตะ รอสุนเนิน, ธนากร เสถียรพูนสุข, สาทิต สีเสนสุข, วัชรกร หวังหุ่นกลาง และวันฉัตร โสฬส. (2564).
แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์)*. 15 (2), 362-376.
- ศักดิ์ดา มังคะรัตน์ และธีระวัฒน์ มอนโธสง. (2564). แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา).
วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 9 (35), 245-254.
- ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561).
โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา การสร้างภูมิคุ้มกัน ป้องกัน เด็กและ
เยาวชนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา:
<https://spcspb3.thai.ac/client-upload/spcspb3/download/project%20protect.pdf>
- ศูนย์บำบัดยาเสพติดเอกชนภูฟ้าเรสท์โฮม. (2566). ปัญหายาเสพติดในไทย และแนวทางการแก้ไข ปี 2566.
ออนไลน์. สืบค้น 15 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <https://www.phufaresthome.com/blog/drugs-problem-in-thailand-2566/>

- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพะเยา. (2565). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดพะเยา ประจำปี 2565. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download/article/article_20220920160640.pdf
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพะเยา. (2565). ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานด้านการศึกษา จังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2565. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: <https://fliphtml5.com/xwqst/eqhh/basic>
- อับดุลคอลิก อรรอฮีมีย, สวัสดิ์ ไหลภากรณ์, จิรัชยา เจียวกิก และฐานิดาภักดิ์ แสงทองสง. (2564). รูปแบบการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กรณีศึกษา ผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในศูนย์บำบัดบ้านแสนสุข และสถาบันปอเนาะพัฒนาเยาวชน (รายงานผลการวิจัย). ศูนย์ศึกษาปัญหายาเสพติด (ศศก.)
- Daniel WW. (2005). Biostatistics: a foundation for analysis in the health sciences. 8th. Hoboken, N.J. : Wiley/John Wiley & Sons.
- MediaThailand. (2555). การศึกษานอกระบบ. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2566. แหล่งที่มา: https://www.mediathailand.org/2012/05/blog-post_2584.html
- UNODC. (2022). World Drug Report 2022 highlights trends on cannabis post-legalization, environmental impacts of illicit drugs, and drug use among women and youth. (n.d.). online. Retrieved June 15, 2023. From: <https://www.unodc.org/>